

com el basc *berun*. Una base comuna *BE(L)UN, -UM podria explicar alhora la forma basca i les d'aqueixes llengües indoeuropees. En grec ja consten testimonis de formes anàlogues en textos micènics de mitjans del segon mil·lenni a. C., cf. Chantraine, *Minos* XII (1972, 197-207). Sobre el basc i per a tota la qüestió veg. Bertoldi (*NRFilHispan.* 1, 144-47; *AGI* xxxi, 85ss.); Bähr, *RIEB* xvii, 20ss.; Uhlenbeck, *Oud. L.*, 37; Walde-Hofmann II, 325-6.

Plomada 'peça de plom al cap d'un cordill, posada 10 per assenyalar la vertical' [1575, OPou]. *Plomar* 'guarnir de plom' [JMarc: «plomba: la ploma, lo que *ploma*»; Bna. 1514]; *plomaire*; hi hagué variant *plombar* d'influència occitano-francesca, per la terminologia armera i cavalleresca (JMarc), ja en un nostre trobador de c. 1200: «viatz m'agra fait tombar, / c'axí-m fasia *plombar*, / com si fos una pilota», Guillem de Berguedà, *ARom.* xxiii, 49 (on en part hi deu haver joc de paraules 'revestir de plom l'arma' i alhora 'donar-me cops de plom amb aqueixa');¹ la *plomade* consta 20 com a arma prohibida en doc. bearnès de 1418 (*Cart. d'Ossau*, 121).

Amb significat semblant es deia també *emplomar*, parlant de la bola de plom en què podien acabar les llances en els torneigs: «la lança, qui la volrà portar *emplomada*, ho puga fer», JMartorell, *Ag.*, § 61, p. 200. D'altra banda *emplomar* es pot referir a colors de pintura: «guarnir la bastida fins dalt del campanar del rellotge --- a la gran campana de la ciutat --- comensant-se a treballar, seguint lo ochavat del campanar, ab arcs y pilars pintats al oli y *emplomats*, color de perla», B. de Maldà (*Excurs.*, p. 159). I *emplombar-se* 'submergir-se' (< caure davallant com plom o plomada, cf. fr. *plomber*): «de tant saltar y ballar, la barca s'és girada: / de tots, ningú ha pres mal --- la nau s'és *emplombada*», reco. a Arles de Tec, MilàF (*Romillo*, 314C); *emplombadura*. *Emplomador*. *Plombadura* [Drassanes, 1417, DAg.]. *Plombat* 'vertical': «--- en l'inferral tramuja / s'enfonza del cahòtic abisme rebullent / --- / Quan pensa que per rònega, *plombada*, afrau, s'estimba, / los peus li amoixan hordi pastís y flors del camp, / y al relluir l'onada ---», *Atl.* vi, 61a.

Plombatge. *Desplombat* «s'aplica a les parets o edificis que estan fora de plom, és a dir, que han perdut la dretura vertical», Ruyra (*O. C.*, 379a); *esplombar*. Però són més usuals *desplomar-se* [«caure emplomada alg. c.» Belv.]; «--- l'alt turó, / que no podrà somoure lo cel si s'hi *desploma*, / aydat dels vents les aygues y 'l foc en explosió», *Atl.* ix, 29c; *desplom*; *desplomament*; i *aplomat*: «l'Albert caygué *aplomat* en la cadira, lo cap ajejut entre 'ls brassos; la mare tombà la clau y desaparegué sense badar boca», Narcís Oller (*Vilaniu*, 344); *aplomar(-se)* [Lab. 1839]; *aplom* (eds. tardanes de Lab., DBal.).

Plomalla (en xarxa de pescar). *Plomejar*. *Plomer* 'qui treballa en plom'; *plomeria*; *plomera*. *Plomis* 'de color de plom' [Costa i Ll.]; *plomis* [fi S. xix, D. Moncerdà, DAg.]; *plomissenc*. *Plomós* [Lab. 1840]. *Replomar* «surplombar» (BDLC xiv. 143) 'caure ver-

ticalment': «uns penyals / que dins l'abisme *replomem*», Costa (*Agre d. l. T.*, *IdOr* xxxvi, 136). *Surplombar* gallicisme poc usat i gens recomanable.

DERIVATS SAVIS: *Plumbi*. *Plúmbic*; *plumbós*; *plumbit*. *Plumbaginàcies*; *plumbagina*; *plumbaginals*.

CPT.: *Plumbífer*. Del gr. *μόλυβδος*, *molibdaic*; *molibdat*; *molibdós*; *molibden*; *molibdenita*.

¹ No crec que es pugui acceptar la interpretació com 'cambussar-se' que li dona Ugolini, que ignora la tendència dels trobadors catalans al conceptisme i jocs de mots. El mateix cal dir de Cerverí, on en el *Rossinyol* el ms. porta *plomant(t)*, però no crec que sigui ni el derivat de *plom* ni el de *ploma* (plomar un ocell), que no van bé en el context ni lliga aquest amb la construcció intransitiva, que fóra inoïda; segurament s'ha d'esmenar en *ploran(t)*.

PLOMA, del ll. PLŪMA id. □ 1.ª doc.: S. XIII (Llull; doc. *AlcM*).

«Un gat --- jugava ab una *ploma* en tal manera que la muller e los infants --- se reyen del gat e de la *ploma* ---»; «una volp demanà a l'àguila per què havia ales, ni *ploma*, ni bec, ni ungles; l'àguila respò --- que natura li havia donades totes aquelles coses, les quals li eren necessàries», Llull (*Merav.*, *NCl.* i, 127; *Blanq.* i, 290.11); «Dix la cegonya --- de la serp, que és axí vil e desconexent --- car yo la trobí, senyor, entre la neu, mig morta de fred, e moguda de pietat escalfí-la ab mon pits e ab mes *plomes*, e quan l'haguí bé escalfada, mordém al pits ---», Eiximenis, *Terç*, cap. 498 (*NCl.* vi, 134.26). «*Ploma* de canya: calamus palustris; *ploma* de signe: olorinis penna; *ploma* d'escriure: scriptorius calamus», JnEsteve (*LiEleg.*, 0-9-1).

No tingué existència real la forma *plomba* que figura rimant amb *colomba* en els versos de presentació del *Dicc. de Rims* de JMarc, v. 25, versos que l'autor degué escriure originalment en bon català posant-hi *ploma* i *coloma*; però en presentar l'obra al consistori apropençalat dels Jocs Florals, degueren canviar-li aquest en l'oc. *colomba* i un copista ho estengué a *ploma*, per amor de la rima (en el cos del diccionari ell mateix explica l'oc. *plomba* pel català *ploma* del verb *plomar* derivat de PLUMBUM).

El canvi de ū en o és normal en català davant m, i aproximadament general en la nostra llengua. N'hem tractat ja a *EntreDL* III, 197, en els articles GŪMENA del DCEC i d'ací, i en els nostres de *BROMA* (vol. II, 264b51-56) i *FLUM* (vol. III, apartats 2, 3 i 4); la llengua d'oc, en canvi, conservà quasi pertot la u, allà pronunciada *ü*, amb alguna excepció: a la zona de Castras, Couzinié registrava *ploumo* junt amb *pluma* (cf. infra sobre *plomar*); LEGŪMEN ha donat *legüm* (> *lieume*, en part), però formes com *liom(e)*, més enllà del Roine (Marsella, Apt, Manosca, Niça, Delfinat), Ronjat, ⁵⁵ *GrIstorPrMod.* i, 100.

En el mot present, en català la o fou sempre, i és, molt predominant, encara que bastants d'alguns *pluma* per castellanisme, a condemnar sense palliatiu. Així es troba en algun text antic, però en part deu haver-hi infidelitat de copistes, impressors i editors castellanit-